

ზოგიერთი მონეტარული ფაქტორის ზეგავლენა საქართველოს ეკონომიკის განვითარებაზე

ნოდარ ხადური

ეკონომიკის დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სრული პროფესორი

მიუხედავად იმისა, რომ ეკონომიკაში კონსენსუსი იშვიათად მიიღწევა, ისეთი მნიშვნელოვანი პრობლემის ირგვლივ, როგორც სახელმწიფოსა და ბიზნესის ურთიერთობა, დღეს ასეთი კონსენსუსი პრაქტიკულად მიღწეულია.

თითქმის აღარავინ არ კამათობს იმაზე, რომ სახელმწიფომ უნდა დაიცვას კონკურენცია, ხელი შეუწყოს შრომის ბაზრის მობილურობას, განახორციელოს საკუთარი ფუნქციების (და არა მხოლოდ ქონების) პრივატიზაცია, შეამციროს ეკონომიკაში ჩარევა, პარტნიორული ურთიერთობა დაამყაროს ბიზნესთან, მიაღწიოს ფასების სტაბილურობას, დააბალანსოს ბიუჯეტი, გამჭვირვალე გახადოს საკუთარი ხარჯები, ხელი შეუწყოს თავისუფალ ვაჭრობას, უცხოური ინვესტიციების მოზიდვას და კაპიტალის ლიბერალიზაციას.

ამ ღონისძიებების განხორციელებით შესაძლებელი გახდება სტაბილური ეკონომიკური ზრდის მიღწევა, რასაც საბაზრო მექანიზმების ეფექტიანი ფუნქციონირება დაეძღვება საფუძვლად.

პოლიტიკოსები სულ უფრო მეტი სერიოზულობით აღიქვამენ „დიდი სახელმწიფოს“ არაეფექტიანობას. მაღალი გადასახადების, ბიუჯეტის დეფიციტის, სახელმწიფოს მიერ საკრედიტო ბაზარზე ფულის სესხების, გაცვლითი კურსებით მანიპულირების ზეგავლენა იშვიათად ფასდება დადებითად.

სახელმწიფოსა და ბიზნესის ურთიერთობა აქტუალურია ყველა ქვეყანაში, მაგრამ იგი განსაკუთრებით აქტუალურია ისეთ ქვეყნებში, რომელსაც სახელმწიფოს ეკონომიკური პროცესების მართვის „დიდი გამოცდილება“ გააჩნიათ. პოსტკომუნისტური ქვეყნები, რომელთა რიცხვს საქართველოც მიეკუთვნება, არცთუ მთლად მდიდარია ასეთი სასარგებლო გამოცდილებით.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში ოფიციალურად დეკლარირებულია ის პრინციპები, რომლებზეც ზემოთ ვისაუბრეთ, დღესაც ცდუნება სახელმწიფომ „საკუთარი სამრეკლოდან“ უყუროს ბიზნესს და დასაშვები და დაუშვებელი მეთოდებით მის განვითარებას „სასურველი“ მიმართულება მისცეს!

ეს კარგად გამოჩნდა „ვარდების რევოლუციის“ შემდგომ საქართველოში, სახელმწიფოს გაცხადებული ულტრალიბერალური ეკონომიკური პოლიტიკის კვალობაზე, ხშირი იყო ქონების როგორც ოფიციალური, ისე არაოფიციალური ექსპროპრიაციის ფაქტები, ბიზნესის არაოფიციალური გადასახადებით და ბევრის შემთხვევები და ა.შ.

ყურადღებას აღარ გავამახვილებ ამ ფაქტორებზე, რადგან, მათი ანატომია, ხშირად სცილდებოდა ეკონომიკურ გარემოს და უფრო წმინდა პოლიტიკური ღონისძიებებისკენ იხრებოდა.

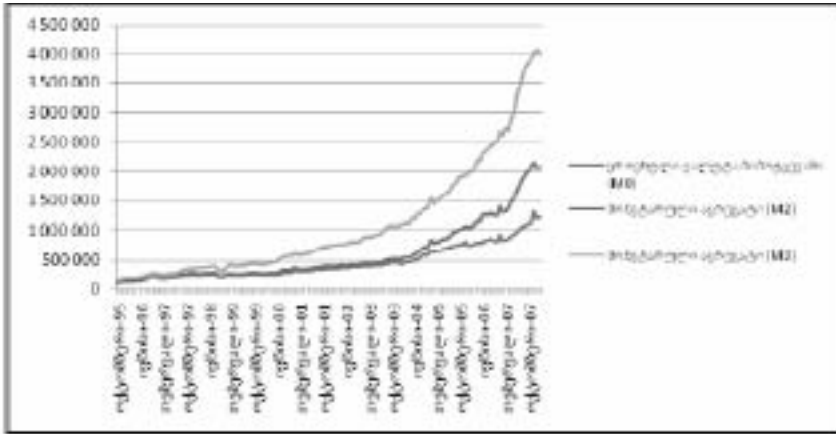
„ვარდების რევოლუციის“ შემდგომ საქართველოში ბევრი, საქართველოსათვის მანამდე უცხო ეკონომიკური პროცესი დაიწყო. ამ პროცესებმა სრულიად ახალი ელფერი შეიძინეს. ეს განსაკუთრებით მაკროეკონომიკური ინსტრუმენტების გამოყენებას შეეხება.

კერძოდ, მკვეთრად გაიზარდა მოთხოვნა ეროვნულ ვალუტაზე. თუ მანამდე ლარზე მოთხოვნას აყალიბებდა მხოლოდ სამომხმარებლო ხარჯები და ბიუჯეტში შესატანი დაახლოებით ერთი მილიარდი ლარი¹, დღეისათვის მდგომარეობა მკვეთრად შეიცვალა.

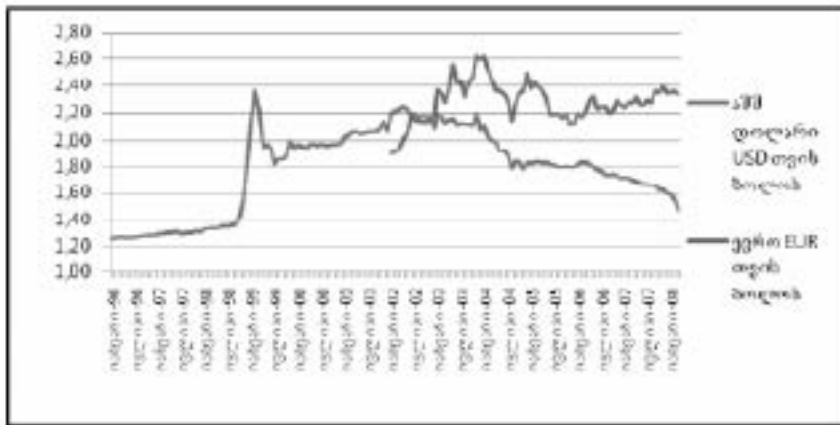
1995-2003 წლებში, მიუხედავად მართლაც წარმატებული ფულის რეფორმისა, რომლის შედეგადაც ლარმა შეძლო და მიმოქცევიდან განდევნა ერთდროულად სამი ვალუტა: ეროვნული ბანკის კუპონი (ობიექტურობა მოითხოვს აღინიშნოს, რომ მას განდევნა ნამდვი-

¹ სტატისტიკური ინფორმაცია აღებულია საქართველოს ეროვნული ბანკის ოფიციალური ვებ-გვერდიდან www.nbg.gov.ge.

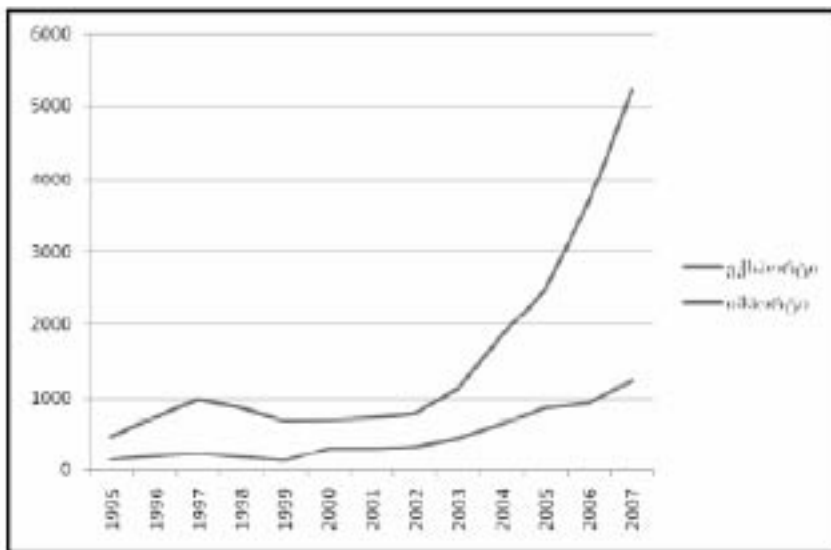

ცხრილი 1. მიმოქცევაში არსებული ფულის რაოდენობა 1995-2008 წლებში ფულის აკრედიტების მიხედვით.

ცხრილი 2. აშშ დოლარისა და ევროს ვაჭვლითი კურსების დინამიკა 1995-2008 წლებში.

ცხრილი 3. საქართველოს ხაგარეო ვაჭრობა 1995-2007 წლებში (მლნ. აშშ დოლარი).

ლად აღარ სჭირდებოდა), რუსული რუბლი (რომელიც გამოიყენებოდა დაბალ- და საშუალოფასიანი ნივთების ფასების დასადგენად და შესაძენად) და დოლარი (რომელსაც ძვირადღირებული საგნების ღირებულების გაზომვისა და შეძენის ფუნქცია ჰქონდა). მიუხედავად ამისა, ლარმა ვერ შეძლო კუპონის მიერ შელახული ნდობის სრულად დაბრუნება. ბიზნესი მთლიანად დოლარზე დარჩა მიბმული, რასაც ადასტურებდა საქართველოს ეკონომიკის დოლარიზაციის კოეფიციენტი, რომელიც ბოლო პერიოდამდე საკმაოდ მაღალი რჩება.

2003 წლის დასაწყისში უცხოურ ვალუტაში განთავსებული დეპოზიტების 98% აშშ დოლარში იყო, მიუხედავად იმისა, რომ დოლარი თმობს საქართველოში (ისევე როგორც მთელ მსოფლიოში) პოზიციებს, უცხოურ ვალუტაში განთავსებული დეპოზიტების 79% მაინც აშშ დოლარშია.

საქართველოს ეკონომიკის დოლარიზაციის კოეფიციენტი დაახლოებით 65%-ია, რაც კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ ლარი სრულყოფილად ვერ ასრულებს ფულის ფუნქციებს. ამას ემატება ის გარემოებაც, რომ საქართველოს ეკონომიკაში განხორციელებული საერთაშორისო ვაჭრობის ლიბერალიზაციის გამო, რაც აისახა კიდევ იმაში, რომ ხელისუფლებას საგარეო-ეკონომიკურ პროცესებზე ზეგავლენის არც-ერთი პირდაპირი მექანიზმი აღარ დარჩა. ეკონომიკური რეფორმების პირველივე წლებში გაუქმდა არასატარიფო ბარიერები, ხოლო „ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ რეალურად გაუქმდა სატარიფო ბარიერებიც და საქართველო მსოფლიოში ერთ-ერთ ყველაზე ლიბერალური საგარეო-ეკონომიკური რეჟიმის მქონე ქვეყანად იქცა. შესაბამისად, საგარეო-ეკონომიკური ურთიერთობების რეგულირებისთვის ერთადერთ ქმედით ინსტრუმენტად სწორედ გაცვლითი კურსი რჩება. ამასთან, საქართველოს ეკონომიკის დოლარიზაციის მაღალი დონის გამო, გაცვლითი კურსი მნიშვნელოვან-

